

RECENSIES

P. BOUGARD en M. GYSSELING, *L'impôt royal en Artois (1295-1302). Rôles du 100e et du 50e présentés et publiés avec une table anthroponymique* (Werken uitg. door de Kon. Com. v. Topon. en Dialect., XIII, Leuven, 1970, 292 blz., 350 fr.).

Dit boek is niet de eerste en hopelijk niet de laatste vrucht van een nauwe samenwerking tussen geleerden van Gent en Arras. Het gaat om een stevige bijdrage van P. Bougard tot de geschiedenis van het belastingwezen onder Filips de Schone opgesteld aan de hand van een reeks hier gepubliceerde belastingrollen voor Artois en om een antroponymische studie van M. Gysseling gevolgd van een verklarende tabel van de persoonsnamen die in de belastingrollen voorkomen.

Filips de Schone voerde in 1295 een eerste rechtstreekse belasting in van 1 % (100e penning) op het roerend en onroerend vermogen van al zijn onderdanen, behalve van ridders en schildknapen. In 1296 en 1297 volgden dergelijke belastingen van 2% (50e penning). De belastingplichtigen betaalden alleen een honderdste of een vijftigste van hun vermogen indien de waarde ervan lag tussen tien en duizend pond. Wat boven duizend pond lag was belastingvrij; voor 5 a 10 pond betaalde men 1/2 % en op minder dan 5 pond niets, behalve ambachtslieden en handwerkers die zes deniers of minder betaalden naar evenredigheid van hun dagloon. Er werden drie inzamelaars, waaronder een klerk, per parochie of groep van parochies aangesteld, die de belastingrollen aanlegden op grond van de verklaringen onder eed van de schatplichtigen.

Om de belastingen te heffen buiten het koninklijk domein, hebben de commissarissen van de vorst de medewerking ingeroepen van de grote feodale heren tegen een vergoeding die de helft bedroeg van de opbrengst van de belastingen. Dit verklaart de aanwezigheid van belastingrollen, in origineel of kopie, in de oorkondenschat van de graven van Artois. Een veertigtal rollen en fragmenten van rollen werden bewaard in het departementaal archief te Arras, zeven in de Bibliothèque Nationale (waarvan zes in extremis werden ontdekt en in bijlage zijn uitgegeven). Ze dactyleren van 1295 tot 1302. Vier hebben betrekking op de honderdste, de overige op de vijftigste penning; twee derden van de rollen bevatten de namen van in gebreke gebleven belastingplichtigen.

De uitgegeven stukken zijn slechts overblijfsels van de massa rollen die werden aangelegd ter gelegenheid van de inning van de 100e en 50e penning. Zij slaan op ontvangsten ten bedrage van nauwelijks 850 pond, terwijl het totaal voor het koninkrijk meerdere honderdduizenden ponden bedroeg. Tot nu toe werd alleen een fragment van een rol van de 50e penning gepubliceerd, namelijk voor het bisdom Langres.

De rollen van Artois zijn belangrijk, omdat zij toelaten de theorie van de inning te toetsen aan de praktijk ervan. Door statistische bewerking van de gegevens en door onderlinge vergelijking van de rollen voor een zelfde en voor verschillende lokaliteiten kwam Bougard tot de bevinding dat de verordeningen op ongelijke wijze werden toegepast, zodat het gewaagd is de rollen aan te wenden voor berekening van bevolkingcijfers. Anderzijds slaagde hij er niet in de geheimen van de fiskale praktijken van de belastingheffers te ontsluiten, wat moet aanzetten om de rollen met veel voorzichtigheid te gebruiken bij de studie van de sociale en economische structuren van Artois. Men zal er goed aan doen de bevindingen van Bougard in het oog te houden bij het gebruik van gelijkaardig bronnenmateriaal uit andere perioden en gewesten.

De met veel zorg uitgegeven rollen tellen 3.857 artikels, welke meer dan drieduizend namen en voornamen met varianten opleveren. Aan dit rijk antroponymisch materiaal wijdt M. Gysseling een korte studie, waarin hij achtereenvolgens de frequentie van de mannelijke en vrouwelijke voornamen vergelijkt met die welke naar voor treedt uit gelijkaardige

bronnen voor Calais en Parijs, de patroniemen en matroniemen naar hun vorming indeelt in drie categorieën, het vrouwelijk maken van patroniemen die slaan op beroeps- en bijnamen bestudeert en de geografische familienamen ontleedt.

Op die studie volgt de verklarende lijst van de persoonsnamen, die een nieuwe kostbare bijdrage brengt tot de naamkunde in het algemeen en die van Artois in het bijzonder, na gelijkaardige studies van Berger voor Arras en van Gysseling voor Calais. Het groot aantal namen waarvoor men zich nog aan geen enkele verklaring kan wagen en de vele twijfelachtige interpretaties tonen aan dat op dat terrein nog zeer veel te doen is.

C. WYFFELS

A. VAN WERVEKE, *Gentse Stads- en Baljuwsrekeningen (1351-1364)* met een inleiding door H. VAN WERVEKE (Koninklijke Commissie voor Geschiedenis, reeks in-4°; Brussel, Koninklijke Academie voor Wetenschappen, Letteren en Schone Kunsten van België, 1970, xxxi + 685 blz.).

De lotgevallen van de publikatie van deze bronnenuitgave mogen niet-alledaags genoemd worden (blzn xxvi-xxviii). Nadat de Maatschappij van Nederlandsche Letterkunde en Geschiedenis 'de Taal is gansch het Volk' te Gent van 1874 tot 1893 de Gentse stedelijke rekeningen der perioden 1336/7 - 1349/50, respectievelijk door Napoléon De Pauw & Julius Vuylsteke, *De rekeningen der Stad Gent. Tijdvak van Jacob van Artevelde*, I, 1336-1339 (1874); II, 1340-1345 (1880); III, 1346-1349 (1885) en door Vuylsteke alleen *De rekeningen der stad Gent. Tijdvak van Philips van Artevelde. 1376-1389* (1893) had laten publiceren, besloot de Commissie van het Stadsarchief te Gent de overige nog bewaard gebleven dertiende-en veertiende-eeuwse stedelijke rekeningen in druk te laten verschijnen. Vuylsteke deed dit voor de periode 1280-1336, *Gentsche stads- en baljuwsrekeningen 1280-1336* (1900). In 1908 publiceerde adjunct-archivaris A. van Werveke een *Register* op de reeds uitgegeven delen. Na de dood van Vuylsteke had Van Werveke de opdracht gekregen om het opzet - dat ondertussen ook tot de boekhouding van de grafelijke ambtenaren die Gent in hun ambtsgebied hadden, uitgebreid was - met de uitgave der periode 1351/2-1372/3 te voltooien. Deze taak was bijna beëindigd, toen de drukkerij waar de bronnenpublikatie ter perse was, door de Duitse bezetter tijdens Wereldoorlog I in beslag genomen werd en de reeds afgedrukte vellen vernietigd werden. Gelukkig was één stel van deze laatste reeds aan Alfons van Werveke ter hand gesteld, tenminste tot en met de baljuwsrekening van het jaar 1364; deze van 1365 was slechts gedeeltelijk gedrukt. Het is van dit stel - de onvolledige rekening van 1365 uitgezonderd -, thans in het bezit van Hans van Werveke, dat onderhavige uitgave een anastatische reproductie is. De Koninklijke Commissie voor Geschiedenis vertrouwde op 11 januari 1969 aan David-H. Nicholas en aan Walter Prevenier de uitgave der resterende periode 1365-1372 toe. In dit licht gezien zou het uitvoerig bespreken van de eigenlijke tekstuitgave (blzn 1-682) weinig zinvol zijn. Het in 1914, of misschien even daarna, beëindigde werk is een zorgvuldig voorbereide bronnenpublikatie volgens de toenmaals geldende normen, die van de huidige echter toch niet zoveel verschillen. Tegen het vermengen van stads- en baljuwsrekeningen valt natuurlijk wel wat te zeggen. Op typografisch gebied - vooral dan wat de bladspiegel en de lettertypen betreft - heeft men sedertdien wel vorderingen gemaakt. Gaat het echter op deze bedenkingen te maken, wanneer men even de drukkosten van een nieuwe uitgave in overweging neemt? Een lijst corrigenda (blz. 683) somt de in de oorspronkelijke druk geslopen fouten op. Laten wij hopen op een spoedig verschijnen van indices, die deze enorm rijke mijn beter toegankelijk zullen maken.